

Flexibele organisatie in de onderbouw

Een alternatief voor het jaarklassensysteem in de groepen 1 t/m 4.

“Hoe zou u het vinden om geremd te worden in uw ontwikkeling?”

Wie deze vraag stelt aan een volwassene zal een antwoord krijgen dat er op neerkomt dat niemand er van houdt om geremd te worden in zijn ontwikkeling. Toch is dit precies wat het merendeel van het onderwijsveld doet in het jaarklassensysteem.

In deze informatiebrochure willen we u meenemen naar de visie die wij op de Van Kampen ontwikkeld hebben als het gaat om het onderwijzen van jonge kinderen in de groepen 1 t/m 4. Wij kijken hierin echt af van andere scholen. Niet omdat we andere dingen doen, maar omdat we de dingen *anders* doen.

Inmiddels mogen we terugkijken op 10 jaar ervaring met het werken middels deze visie. We kunnen met trots zeggen dat onze visie werkt voor *alle* kinderen.

We hebben de informatie voor u uitgesplitst in twee categorieën;

1. Het flexibele doorstromen in de onderbouw
2. Het adaptief en coöperatief werken middels (thema)hoeken

Wilt u na het lezen van deze brochure meer informatie over deze manier van werken, of de hele school wil ik u graag uitnodigen voor een persoonlijk kennismakingsgesprek.

Misja van Herp

Directeur CBS Van Kampen

010-435 66 96

m.vanherp@vankampenschool.nl

1. Het flexibele doorstromen in de onderbouw

Op de Van Kampen werken we in de onderbouw met een flexibele organisatie. Dit is een adaptief systeem dat ons de kans geeft alle kinderen op hun eigen tempo de groepen 1 t/m 4 te laten doorlopen. Dit zonder dat er sprake is van doublure, frustratie of te weinig uitdaging.

Deze flexibele organisatie vervangt het, in onze ogen, achterhaalde jaarklassensysteem waarbij kinderen per schooljaar een klas opschuiven. Wie het tempo niet kon bijhouden deed een heel jaar extra en wie sneller ging moest gelijk een heel jaar overslaan.

Theorie:

Centraal in de nieuwe organisatie staat dat niet meer de methode en het jaarsysteem bepalend zijn. Juist de leerling en zijn ontwikkeling staan centraal. Een kind schuift door naar een volgende groep niet omdat het zomervakantie is geworden, maar omdat zijn instructiebehoefte past bij het niveau dat in de volgende groep geboden wordt.

Wij gaan er van uit dat alle kinderen verschillend zijn. Deze individuele verschillen nemen we serieus en we streven ernaar een ononderbroken ontwikkeling tot stand te brengen. Die ontwikkeling wordt door leerkrachten geobserveerd in een leerling-volg-systeem. Op de Van Kampen gebruiken we hiervoor de Kijk-registratie.

Het doorschuiven naar (de stof van) het volgende leerjaar kan op meerdere momenten in het schooljaar. Om het voor u als ouder en voor de organisatie overzichtelijk te houden gebruiken we vier basismomenten per jaar. Deze zijn gekoppeld aan de leerlingbesprekingen. De vier periodes zijn; eind oktober/begin november, februari, april/mei (afhankelijk van vakantie) en het vierde moment is de traditionele zomervakantie.

Taal en sociaal emotionele vorming vormen bij de ontwikkeling een beslissende rol. Tenslotte komt een kind pas tot leren als het goed in zijn vel zit. Daarnaast is taal een hulpmiddel bij het denken en uitdrukken van gevoelens en gedachten. Al het onderwijs is in de eerste plaats taalonderwijs!

Hoe ziet de flexibele organisatie er dan in de praktijk uit?

Instroomgroep (groep 1)

Vanaf hun 4e jaar start een kind in groep 1. Deze instroomgroep is een kleutergroep met een beperkt aantal kinderen. Vanuit deze kleine setting krijgen de kinderen de tijd te wennen aan de nieuwe omgeving, de routines van een school en het samenwerken met andere kinderen. Daarnaast worden er leerstofactiviteiten aangeboden die aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van het kind. Tijdens de observaties in de instroomgroep wordt extra aandacht besteed aan het welbevinden van een kind en de sociale zelfredzaamheid.

Kleutergroep (groep 1/2)

Vanuit de instroomgroep stromen de kinderen na enige tijd door naar een van de overige kleutergroepen. Dit is dus een fysiek andere groep. Voor de ene leerling is dit na een korte periode, voor een ander na een half jaar, een enkeling blijft een heel jaar in de instroomgroep. In de kleutergroep 1/2 krijgen de kinderen de ruimte en de prikkels om zich verder te ontwikkelen op alle leergebieden. Kinderen doorlopen eerst de leerstof behorende bij groep 1. Wanneer ze eraan toe zijn kunnen ze doorstromen naar de leerstof van groep 2. Kinderen blijven fysiek in dezelfde groep zitten, maar schuiven wel een leerjaar door.

Groep 2 ½

In de loop van de kleuterfase krijgen de kinderen belangstelling voor o.a cijfers en letters. Dan wordt het tijd om dit ook gericht te gaan bieden. Binnen de kleutergroepen 1/2 spreken we daarom ook nog van een groep 2 ½ . Als kinderen hiernaar doorstromen zullen ze op een speelse manier de aanvankelijke vaardigheden van lezen, schrijven en rekenen aangeboden krijgen. De leerkracht bepaalt het aanbod en draagt zorg voor ondersteuning en uitdaging.

Groep 2 ½ /3

Dit is een fysiek aparte groep. In deze groep wordt zowel de leerstof van groep 2 ½ als de stof uit groep 3 aangeboden. Er is een duidelijk onderscheid tussen wat de kinderen uit groep 2 ½ en de kinderen uit groep 3 aangeboden krijgen. Binnen de groep kunnen kinderen nog doorstromen zodat er nooit sprake is van vertraging. Het is wel belangrijk te realiseren dat niet alle kinderen uit groep 2 ½ gedurende dat jaar naar groep 3 door moeten stromen! Hierbij is echt de behoefte van kinderen leidend. Gedurende het jaar wordt met de ouders duidelijk besproken waar een kind zit en wat de verwachtingen voor de rest van het schooljaar zijn.

Groep 3

Wie de basisvoorwaarden van het aanvankelijk lezen, schrijven en rekenen beheerst stroomt verder naar groep 3. In groep 3 wordt er, naast het speelse leren, steeds meer methodisch geleerd. Voor rekenen en taal wordt ook gebruik gemaakt van boeken en schriften.

Groep 3 ½

Vanaf groep 3 ½ komt er dan schriftelijk taalwerk bij. Deze groep is geen combinatiegroep, maar een 'tussengroep'. De leerstof van de tweede helft van groep 3 staat centraal. Als blijkt dat de groep 3 lesstof te snel gaat voor een leerling kan deze op eigen tempo werken in de groep. Het kind komt dan na de zomervakantie in de groep 3 ½ , dit kan zijn bij de groep 3 als blijkt dat het kind nog veel moeite heeft met de leerstof. Het kan ook in de groep 4 als er een reële kans bestaat dat het kind aan het eind van het jaar toch zal kunnen doorstromen naar groep 5.

Groep 4

De groep is de laatste fase in de flexibele organisatie. In deze groep gaat het tempo omhoog en worden de basisvaardigheden verder uitgebreid en geautomatiseerd. Vanuit groep 4

wordt aan het eind van het jaar doorgestroomd naar groep 5. Daarna blijft er met de zomervakantie een jaarlijkse overgang.

Doorstroomcriteria

De doorstroomcriteria omvatten de ontwikkeling van de leerling, zichtbaar gemaakt middels het LVS, het portfolio in groep 1 en 2, de observatie notities van een kind en de gezamenlijke mening van de leerkracht, bouwcoördinator en zorgcoördinator. Tijdens spreekavonden worden de ouders op de hoogte gehouden van de best te volgen route voor hun kind.

Nadelen:

- Ouders vrezen dat kinderen sociale contacten verliezen door het tempoverschil in ontwikkeling. Jonge kinderen zijn echter nog meer gericht op zichzelf dan op anderen. Het doorschuiven naar een nieuwe groep wordt door leerlingen als een stimulans ervaren. Zij zijn er, terecht, trots op!

Voordelen:

- Zitten blijven vervalt. Je doet zo lang over een fase als nodig. Zo zullen leerlingen met een aanleg voor leesproblemen langer in groep 2 $\frac{1}{2}$ blijven om daar de voorwaarden voor lezen onder de knie te krijgen.
- Er ontstaat een doorgaande lijn in de onderbouw.
- Kinderen worden gestimuleerd en niet geforceerd, doordat ze in een beter passende omgeving les krijgen.

Het is goed te realiseren dat voor zo'n 80% van de leerlingen het tempo van het oude jaarklassensysteem haalbaar was. Voor de 20% die eigenlijk langzamer of sneller leert werden jaar na jaar wat noodoplossingen aangedragen.

Met de flexibele organisatie hoeven we geen noodoplossingen meer in te zetten, maar kunnen we structureel tegemoet komen aan de behoeftes van onze leerlingen.

Wij blijven school en leren kinderen alle benodigde vaardigheden. We doen geen andere dingen, maar we doen de dingen wel **anders!**

2. Het adaptief en coöperatief werken middels (thema)hoeken

Kleutergroepen

Om elk kind op zijn eigen ontwikkelingsniveau onderwijs te bieden vergt meer van een organisatie dan het oude jaarklassensysteem. Er is niet één niveau in de klas waar een leerkracht rekening mee moet houden, maar drie. Namelijk groep 1, groep 2 en groep 2 ½ .

Om het lesaanbod te kunnen garanderen hebben we daarom een systeem opgezet waarbij werken in hoeken en de zelfredzaamheid van de kinderen centraal staan.

De hoeken in de kleutergroepen

In kleutergroepen wordt al veel langer in hoeken gewerkt. De kinderen hebben geen eigen tafel. Alle ontwikkelingsmaterialen zijn opgesteld in hoeken en op speelkleedjes. De kinderen kiezen op het planbord de activiteit die ze tijdens de werkles gaan doen. De leerkracht heeft hierin een sturende rol.

Alle hoeken zijn ingericht binnen een bepaald thema dat om de 4 à 6 weken wisselt. Dit thema is de rode draad van de activiteiten. De hoeken zijn de uitwerkingen. Hierin wordt met concreet materiaal zelfontdekkend geleerd. Doordat de leerkracht opdrachten in drie niveaus aanbiedt in elke hoek kunnen alle kinderen op een passend niveau aan de slag met dezelfde materialen.

Deze manier van werken vereist een zeker mate van zelfredzaamheid van de kinderen. De leerkracht kan niet overal tegelijk zijn. Om de zelfredzaamheid en het coöperatief leren van de kinderen te stimuleren en bevorderen wordt er consequent gewerkt met een werkstoplicht. Een oranje licht, oplopend per groep van 2 naar 10 minuten, geeft de leerkracht de tijd om specifieke instructie te geven, gericht op het ontwikkelingsniveau, aan een groepje kinderen (adaptief). De andere kinderen kunnen elkaar dan helpen. Daarna gaat het stoplicht weer op groen en loopt de leerkracht een ronde om bij alle kinderen te checken of ze de opdrachten juist uitvoeren of om het spel te verrijken waar nodig.

De hoeken in groep 3

In groep 3 verandert het werken van de kinderen naar meer methodisch werken. Toch blijft het ook hier belangrijk de hoeken te gebruiken om goed adaptief en coöperatief te kunnen werken.

De kinderen nemen aan het begin van de week met de leerkracht door wat de activiteiten van de komende week zijn, een aantal activiteiten lopen twee weken. Deze worden opgedeeld in 'dag- en weektaken'. De dagtaken bevatten de minimumstof uit de methodes. Hieraan wordt voornamelijk in de ochtend gewerkt. De leerkracht geeft een korte klassikale instructie waarna de kinderen aan de slag kunnen. De leerkracht werkt met instructiegroepen om per vakgebied de juiste aandacht te geven aan kinderen die dit nodig hebben.

In de middag, en tijdens overige zelfstandig werk momenten, wordt gewerkt met de weektaak. Dit zijn concrete verwerkingen, in drie niveaus, van methodestof die aangeboden wordt in de hoeken. Kinderen bepalen zelf welke activiteiten ze wanneer doen en geven dit

aan op het planbord. De leerkracht werkt, net als bij de kleutergroepen, met een stoplicht om het werk/spel te begeleiden en sturen en heeft tevens de ruimte om extra instructie te geven.

De hoeken in groep 4

Het werken in groep 4 is gelijk aan groep 3 met het verschil dat er meer tempo van de kinderen gevraagd wordt. De dag- en weektaken worden groter en de kinderen worden geleerd om vooruit te plannen. Er wordt uitgebreid stilgestaan bij de werkhouding van de kinderen en het plannen van de weektaak.

De centrale hoeken

Zowel in de kleutergroepen als in de groepen 3/4 zijn er ook centrale hoeken. Deze hoeken zijn op de gang en worden volledig zelfstandig door de kinderen uitgevoerd. In deze hoeken staat een combinatie van (rollen)spel, creativiteit en samenwerken centraal.

Nadelen:

- Het vereist goede leerkrachtvaardigheden om het flexibele werken in de hoeken vorm te geven. Daarom worden de leerkrachten op de Van Kampen hier uitvoerig in begeleid en proberen we zoveel mogelijk de continuïteit te waarborgen.

Voordelen:

- Het werk is nooit klaar. Een kind hoeft zich nooit te vervelen. Er is altijd nog een uitdagende opdracht waar aan gewerkt kan worden.
- Er is geen geforceerde overgang van de kleuter naar groep 3. Kinderen hoeven niet van volledig hoekenwerk naar alleen maar aan tafel werken.
- De manier van werken creëert voor de leerkracht ruimte om de aandacht te richten op de behoeftes van individuele leerlingen.
- Door een deel van het lesaanbod in de hoeken op veel verschillende manieren aan te bieden leert een kind, naast methodegericht, ook ervaringsgericht.

Het werken met hoeken in de groepen 1 t/4 is een manier van werken die niet meer weg te denken is op de Van Kampen en die een essentieel onderdeel vormt van de flexibele organisatie.

Door een gedegen voorbereiding van de leerkracht kan elk kind zowel op het plat vlak als met concrete materialen zich de vaardigheden eigenmaken.

©De flexibele organisatie is een oorspronkelijk idee van Mariëtte Frazer

CBS Van Kampen

Paterstraat 1
3131 CS Vlaardingen
(010) 435 66 96

info@vankampenschool.nl
www.vankampenschool.nl

